

עלון בני דוד – פרשת במדבר

בדרך ובבית

הרב נתנאל אלישיב

ספר במדבר נפתח בתיאור סדר התנועה וההתארגנות הלוגיסטית של עם שלם שנגזר עליו לנדוד במדבר במשך ארבעים שנה. בבת אחת האופק השתנה, כל התכניות והתקוות שהיו לאנשים ביחס לחייהם השתנו דרמטית. דור שלם, שזכה לראות מה שאיש לא ראה עד אז או מאז, מבין שלעולם לא יזכה לבנות בית, לטעת עץ ולעסוק במגוון רחב של תחומים לפי אופיו וכישוריו של כל אחד ואחד. התורה לא מספרת לנו דבר על רובה המוחלט של תקופה זו, אבל ניתן לשער שלצד הרוממות הגדולה של חיים שמונהגים על ידי השגחה אלוקית גלויה, כשמשה רבנו מלמד אותנו תורה, היו אלו חיים רוויים גם בכאב וחרטה.

הקו החוזר את שיחותיו של רבנו הרב צבי יהודה קוק על הפרשות הללו הוא ההבחנה בין הבית לבין הדרך (שיחות הרצ"ה על במדבר, 13-14, 53):

בעולם הזה נמצא האדם בשני סוגי מצבים: בבית ובדרך. כאשר הוא יושב בבית הוא מוגן, לעומת המצאותו בדרך, הכרוכה בסכנות... בדרך אנו נפגשים עם כל מיני סיבוכים, כל מיני צרות וכל מיני נסיונות... ועם כל זה יש חיוב והכרח ללכת בדרך. בטבע המציאות יש איזו מידה של הליכה בדרך שאין להתחמק ממנה... כשאדם נמצא בביתו הוא מוגן ומשומר, שקט ושלו, מוקף קירות וקבוע בסדר חיים רגיל.

בחינות אלו בחיים, של 'בית' ושל 'דרך', מקיפות את חיי היחיד וגם את חיי העם. המדבר, כמובן, הוא בבחינת 'דרך', ועל כן הוא מדבר על נושא לזה לאורך חומש במדבר. הרב צבי יהודה מעריך באופן גס, שכמחצית מן החיים הם בתנאי 'בית' ומחציתם בחיי 'דרך'. מובן שלא כל האנשים וגם לא כל הדורות שווים לעניין זה.

מדוע יש צורך להקדיש כל כך הרבה זמן מהחיים למצב הפחות נעים של 'דרך'? אומר על כך רבנו (שם עמ' 190):

צריך להבין שהדרך אינה חס ושלום רשעות מצד רבונו של עולם, אלא שכלול של בית ישראל. כלל ישראל נבנה ומשתכלל בדרך על ידי הפגישה בדברים הנוראים והאיזמים שבדרך.

הוא אומר שהאדם נבנה מהתמודדות, ועל כן החיים בנויים כך שהאדם כמו גם העם, ייאלץ לצאת מאזורי הנוחות שלו ולהתמודד עם אתגרים שונים, וכך יוצאת אישיותו מן הכוח אל הפועל. הואיל והבית והדרך אינם רק תיאור של מקום פיזי, נשאלת השאלה: מהי ההבחנה ביניהם? אני מבקש להציע את ההגדרה הבאה: הבית הוא כל מקום שבו אני יכול להיות מי שאני ללא מסכות וללא הגנות. לחתנים בתחילת דרכם אני נוהג לומר, בהקשר לכך: אנחנו כל הזמן מתמודדים "בחוך" – בעבודה, בכבישים, בחיי החברה. דאגו לכך שהבית לא יהיה גם הוא מקום של התמודדות, שבו אנחנו צריכים להפעיל את מערכות ההגנה שלנו. הבית צריך להיות המקום הבטוח, לא רק פיזית, אלא גם נפשית ורגשית.

כשאנו מבקשים להנעים לאורח אנחנו אומרים לו "תרגיש בבית". לאור מה שנאמר כאן עד עתה, אמירה זו מקבלת משנה תוקף. כשאנחנו גורמים למישהו להרגיש בבית, כשאנחנו הופכים סיטואציה שהיא בבחינת 'דרך' לסיטואציה שהיא בבחינת 'בית', אנחנו מאפשרים לו להיות מי שהוא באמת. אנחנו לוקחים חתיכת חיים שיכלה להיצבע בצבעים של מתח וקונפליקט, וצובעים אותה בשלווה וברוגע. אנחנו מחזקים את הביטחון העצמי של הזולת ואת האמון שלו בעולם הסובב אותו. עד כדי כך. אמנם נכון שיש לאדם צורך גם בהתמודדות, ניסיונות ובאתגרים, אולם אנו שמחים בהם רק בדיעבד, לכתחילה ננסה לבנות את החיים עם כמה שיותר נעימות וטוב.

בחיי האומה, הגלות כולה היא בבחינת 'דרך', וברוך השם שאחרי כל כך הרבה שנים זכינו לשוב הביתה. עתה חובתנו היא שהבית הלאומי באמת יהיה יותר בבחינת בית, אם תרצו – לא רק בית בבחינת house, אלא גם בית שהוא בבחינת home. כשאנחנו מתייגים את זולתנו ומדביקים עליו תווית, על פי המגזר, העדה או מקום המגורים שלו, פירושו של דבר הוא שאנחנו מגרשים אותו מן הבית. אנחנו מאלצים אותו להתמודד עם התווית, הוא לא יכול להתנהג בחופשיות אלא הוא צריך לעמול

להפריך את הסטריאוטיפ שיש עליו. ומכיוון שלכולם יש סטריאוטיפים על כולם, התוצאה היא שאף אחד לא יכול להרגיש בבית. נתחזק באהבת הבריות ובעין טובה, כדי שכולם יוכלו לחוש כאן בבית, ברוח תפילתו הנפלאה של רבי אלימלך מליז'נסק, אותה כתב כהכנה לתפילת שחרית (ותלמידו האהוב הדר גולדין הי"ד היה מתכונן כך לתפילתו):

**תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם,
ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך,
ואל יעלה בליבנו שום שנאה מאחד על חברו חלילה.**